

MUSTAFA KEMAL PAŞA VE YILDIRIM ORDULAR GRUP KOMTANLIĞI

Dr. Zekeriya TÜRKMEN*

Giriş

XIX. Asrın sonlarına doğru II. Abdülhamit ve Wilhelm'in kişisel gayretleri ile başlayıp zamanla giderek artan Türk-Alman dostluğu, bilindiği gibi, Birinci Dünya Savaşı başlarında bir ittifak bloğunun kurulması ile sonuçlandı. Öte yandan Avrupa'da 1914 Temmuzunda görülen siyasî ve askerî gelişmeler, geniş çaplı bir savaşın habercisi idi. Avrupa'da savaşın çıkacağından endişelenen Osmanlı hükûmetinin bazı üyeleri alelacele ittifak arayışına girdiler. İngiltere ve Fransa nezdinde yapılan ittifak teklifleri geri çevrilince, Osmanlı İmparatorluğu için fazla bir seçenek kalmadı. Nihayet, -bir yerde- zorunlu olarak Almanya'ya yönelmek durumunda kaldı¹. Osmanlı Devleti, Almanlarla 2 Ağustos 1914 tarihinde açık-gizli antlaşmalar yaparak, I. Dünya Savaşı'na yorgun, bitkin, ekonomik ve malî yönden sıkıntı ve bunalımlar içerisinde, mânevî bakımdan ise yıpranmış, bütün gücü tükenmiş ve huzursuz bir vaziyette girmişti.

* Genelkurmay ATASE Başkanlığı Atatürk Araştırma ve Eğitim Merkezi.

¹ Alman imparatoru İstanbul'daki elçisi Wangenhaim vasıtasıyla ittifak konusunda Osmanlı sadrazamının tekliflerini kabul ettiğini bildirmekle beraber beş maddelik şu ittifak şartlarını ileri sürmekte idi: "1) Her iki taraf (Osmanlı-Almanya), Avusturya - Sırbistan anlaşmazlığında tarafsız kalacaklardır. 2) Ancak eğer Rusya savaşa katılır, Almanya da ona sürüklenirse, Türkiye savaşa girecektir. İttifak şartlarını (Kazıs Federis) onun için de vaki olacak. 3) Harp çıkarsa Almanya, Askerî Hey'etini Türkiye'de bırakacaktır. Türkiye, yüksek komutanın bu hey'etçe icrasını temin eder. 4) Almanya, Türkiye'yi Rusya'ya karşı kefalet altına alacaktır. 5) Bu antlaşma Avusturya - Sırbistan savaşı devamınca ve ondan çıkacak ihtilafların devamı müddetince yürürlükte olacaktır. Eğer bu anlaşmazlık yüzünden Almanya ile Rusya arasında bir harp çıkmazsa antlaşma kendiliğinden hükümsüz olacaktır." Bilgi için bkz., Ankara 1970, s. 630-631. Jeduha L. Wallach, *Bir Askerî Yardım Anatomisi*, (Çev. Fahri Çeliker), Ankara 1985, s. 149-153. Ali İhsan Sabis, *Harp Hatırlarım: Birinci Dünya Harbi*, c. I, (Yay. Hz. Nehir Yay.) İstanbul 1990, s. 106-109.

Yıldırım Ordular Grubunun Teşkili ve Faaliyetlerine Bir Bakış

I. Dünya Harbi'nin başlangıç yıllarında Irak Cephesi'nde bulunan Von der Goltz'un ölümü üzerine İstanbul'daki Alman Askerî Temsilcisi General Von Lossow 22 Nisan 1916'da Berlin'e gönderdiği bir telgrafta; "Alman Genelkurmay Başkanı Falkenhayn'ın İran ve Mezopotamya'daki çok büyük Alman çıkarlarını korumak ve kollamak amacıyla, 6.Ordu komutanlığını ele geçirmesini" istemekte idi². Lossow, bundan başka Çanakkale Cephesi'nde görevli bir başka Alman Generali, Liman Von Sanders'in de bu bölgeye tayinini teklif ediyordu; halbuki Enver Paşa bu tayine -Kutü'l-Amare'de galip çıkmış bir orduyu ve bu ordunun komutanı Halil Kut Paşa'yı bir yerde cezalandırmak anlamına geldiğinden- karşı çıkmakta idi.

Enver Paşa'nın Filistin'de bulunan Osmanlı ordularını ziyaretinin hemen ardından 24 Haziran 1917 tarihinde bölgede görevli bulunan ordu komutanları ile yapılan Halep görüşmeleri sırasında Irak ve Filistin cephesi için bir takım yeni yapılanmalara gidilmesi kararı alındı³. "Yıldırım" ismi verilen bu girişim General Von Falkenhayn'ın⁴ 7 Mayıs 1917'de Türkiye'ye gelmesi ile başladı⁵. Halep'te yapılan toplantıdan sonra İstanbul'a dönen Paşa'nın ilk işi Yıldırım Ordular Grubu'nu teşkil etmek oldu. Falkenhayn'ın Yıldırım Ordular Grup komutanlığına atanma emri 11 Temmuz 1917'de Padişah'ın onayından çıktı ve 15 Temmuz'da da teşkil emri yayınlandı⁶. Böylece Yıldırım, evvela Irak'a ve sonra Suriye'ye şamil olan orduya, aynı zamanda bu generalin karargâhına verilen ad oldu. Bu adın verilmesi ile

² Jeduha L. Wallach, *Aynı eser*, s. 191.

³ *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi: Sina - Filistin Cephesi*, c. IV/2, Gnkur. ATASE Başkanlığı Yay., Ankara 1986, s. 69 vd.

⁴ Geniş bilgi için bkz., Joseph Pomiankowski, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküşü "1914-1918 I. Dünya Savaşı"*, (Çev. Kemal Turan), İstanbul 1990, s. 248-249; Jeduha L. Wallach, *Aynı eser*, s. 193-194; Gn.Kur. ATASE Arşivi: 1/1, Kıs: 211, Ds: 892, F: 17.

⁵ Gn. Kur. ATASE Arşivi: 4-7302, Kıs: 3221, Ds: H-63, F: 1/11.

⁶ Yıldırım Ordular Grubu ile ilgili emir şu şekildedir:

maksat ve hedef hakkında gizlilik sağlanmak isteniyordu. Almanlar ise Yıldırım'a, "F.(Falke)Ordular Grubu" diyorlardı⁷.

İmzalanan antlaşmaya göre, Yıldırım Orduları karargâhında bütün yazışmalar Almanca yapılacaktı. Karargâhta 65 Alman subayı ve Almanca bilen 9 da Türk subayı bulunacaktı. Gelen yazılar tercüme bürosunda Almanca'ya çevrilerek işlem görecekti⁸. Yıldırım Orduları grubu karargâhı Türkiye'ye Alman teşekkülü olarak gelmiş olup, Alman maksatlarına hizmet edeceği aşıkardı⁹. Türkiye'nin iç sorunu olan Arap isyanını bastırma işini de ele almak istemişti ki, buna neden olarak Arapların Türklere güveni olmadığı fikri ileri sürülmüştü¹⁰.

Yıldırım teşebbüsü için Almanya, bir karargâhtan başka Alman Asya kolu adıyla bir tugay kadar kuvvet, motorlu araçlar ve hava kuvvetleri tahsis etti. Ayrıca Yıldırım'ın masrafları için Osmanlı Genelkurmayı'na 5.000.000 Alman altını borç verildi¹¹. Alman Asya kolu, üç piyade taburu, üç makineli tüfek bölüğü, üç süvari bomba takımı, tüfek, süvari bomba takımlarıyla, topçu taburu, uçaksavar top bataryası, piyade top takımı, iki dağ obüs takımı, istihkâm bölüğü, köprücü takımı, telefon ve telsiz ta-

⁷ "1- Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı adıyla yeni bir grup komutanlığı teşkil olunmuştur. Grup komutanlığı şimdilik İstanbul'da bulunacaktır.

² Yıldırım Ordular Grup Komutanlığına Mareşal Von Falkenhayn Paşa (Mareşallik rütbesi Türkiye'de verildi) ve Kurmay Başkanlığı'na Albay Von Dommes atanmıştır.

³ 6. ve 7. Ordular, Yıldırım Ordular grubunun emrine verilecektir.

⁴ Şimdiden tesbit edilen kuruluş şöyledir: 6. Orduya 13. ve 18. kolordular; 7. Orduya 15. ve 3. kolordular bağlı bulunacaktır. Alman Asya Kolu, II. nolu Paşa karargâhı ile üçer bölüklü piyade tabur karargâhı, üç makineli tüfek bölüğü ve diğer teknik ve destek unsurlarından kurulu bulunacaktır.

⁵ 6. ve 7. Ordular yardımıdan itibaren işe ve ikmalî tamamlanarak Yıldırım Ordular grubuna bağlanacaklardır." Bk. Gn.Kur. ATASE Arşivi: 1-1, Kıs: 211, Ds: 892, F: 17.

⁷ Sedat, *Yıldırım'ın Akıbeti*, İstanbul 1927, s. 53-54.

⁸ Yıldırım Ordular Grubu karargâhında görev yapmış olan Ali fuat (Erden) Paşa'nın ifadelerine göre Alman Generallerinden Litman Von Sanders Filistin cephesinde bir Türk subayına şunları söylemiştir: "... Yazık şu Türklere, yazık şu Türkiye'ye. Vatanları tehlikede iken mukadderatlarını idare eden milli bir karargâhtan bile mahrumdurlar. Şu karargâh bir Türk karargâhı değil, Falkenhayn karargâhının İstanbul'da bir şubesidir. Bu karargâhı teşkil eden Alman zabıtları; hizmet ettikleri, maşını aldıkları, elbisesini giydikleri ordunun re'si mütefiki (düşünen başı) değil, fakat Almanya'daki büyük karargâhın emel ve arzularını tatbik eden icra vasıtasıdır." Ali Fuat Erden, *Paristen Tih Sahrasına* adlı eserinden naklen Sadi Borak, *Oykuileriyle Atatürk'ün Özel Mektupları*, İstanbul 1980, s. 102.

¹⁰ 7'nci Ordu komutanı Mustafa Kemal Paşa, Alman Generali Felkenhayn'ın Arap yarımadasını Alman müstemlekesi haline getirmek istediğini ifade ettiği gibi, aşiretler meselesine karışmamasını da mektubunda ikaz ediyordu. Bkz., Sadi Borak, *Aynı eser*, s. 119-122.

¹¹ 29 Temmuz 1917 tarihinde ordu komutanları arasında yapılan yazışmalarda Almanya'dan istenecek yardım vesaire hakkında telgraflar teati edilmekte idi. Bkz., Gn.Kur. ATASE Arşivi: 4/7302, Kıs: 3221, Ds: h-72, F: 1-7; Wallach, *Aynı eser*, s. 195.

kımları, sıhhiye bölüğünden müteşekkil idi. Hava kuvvetleri sekizer uçaklı dört hava müfrezesinden, motorlu vasıtalar da beş bölükten (24 kol) ibaret idi¹².

Yıldırım Orduları Grubu'na Türk birliklerinden Irak cephesindeki 6.Ordu ile yeni kurulan 7.Ordu verilmişti. 7. Orduya 3 ve 15. Kolordular bağlanmişti. Bu ordu Fırat boyunca ilerleyecek ve Bağdat'taki İngiliz ordusunu güneyden kuşatacaktı. Fırat'ta ayrıca bir ince donanma kurulması da kararlaştırılmıştı. Bu arada Bağdat harekâtında yeterli desteğe kavuşturulabilmesi için Musul'dan Dicle'ye doğru bir sahra demiryolu hattı teşkili de düşünülmüştü. Ayrıca bu ordunun lojistik desteğinin temini için bir Alman generalinin komutasında menzil müfettişliği kurulması da kararlaştırılmıştı. Almanlar Yıldırım ordularının her türlü teknik donanımı ile motorlu araçlarını ikmal ederken, Türkler de asker, iaşe ve her türlü nakil hayvanı temin edeceklerdi¹³.

Bir süre sonra istihbarat birimlerinden alınan raporlardan çıkan sonuca göre, İngilizlerin Irak cephesinden ziyade Filistin cephesinde hummalı bir faaliyet içerisinde oldukları anlaşılıyordu. Öte yandan İngilizler, bu sırada ileri harekete geçmek için Gazze'de gerekli hazırlıklarını yapıyorlardı¹⁴. 1917 Haziran ayında Akabe'yi alan İngilizler, propaganda savaşından da geri kalmıyorlar, çöldeki Osmanlı aleyhtarı Arap hareketlerini destekliyorlardı¹⁵. İngilizlerin bütün bu hazırlıkları, alınan istihbarata göre sonbaharda Gazze-Birüssebi cephesinde üstün bir kuvvetle harekete geçeceklerini gösteriyordu¹⁶.

Filistin Cephesi'ndeki tehlikeli durumu kavrayan Falkenhayn, Ağustos (1917) ayında Almanya'ya yaptığı kısa bir seyahatten sonra, Enver Paşa'ya yazdığı yazıda; "Sina Cephesi tutulmadan Bağdat taarruzunun yapılmasının kabil olmadığını, Sina'daki İngiliz ordusuna karşı taarruz için

¹² Sedat, *Yıldırımın Akıbeti*, İstanbul 1927, s. 53-54.

¹³ Gn.Kur. ATASE Yay., *Sina Filistin Cephesi*, s. 85 vd.

¹⁴ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 4/7302, Kls: 3221, Ds: H-55, F: 1-45.

¹⁵ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 1/2, Kls: 537, Ds: 2098, F: 1-15.

¹⁶ Sedat, *Yıldırımın Akıbeti*, s. 76-105.

Asya kolu ile 19. 24. ve 50. tümenlerin hemen Filistin'e nakli lüzumunu" bildirdi. Enver Paşa Bağdat seferinde ısrarlı olunca, Falkenhayn yazdığı ikinci yazıda da yine Sina cephesindeki tehlikeye dikkat çekerek fikrinde ısrar etti¹⁷. Gerçi 4. Ordu komutanı Cemal Paşa (İttihatçı-Bahriye Nazırı) da, bu sırada Suriye'de bir Arap ihtilalinden endişe ederek Sina Filistin cephesinin takviyesi fikrinde idi. Neticede; Falkenhayn, Enver ve Cemal Paşalar bu konuyu İstanbul'da Başkumandanlık Vekâleti karargâhında etraflıca görüştüler¹⁸. Bu görüşmelerde İngilizlerin muhtemel saldırı planları enine boyuna tartışma masasına konuldu¹⁹. Falkenhayn, Yıldırım Ordular Grubu'nun takviye edilerek Sina'da İngilizler'e yağmur mevsimi olarak bilinen Kasım'dan evvel taarruzu önermekte iken²⁰, Cemal Paşa ise, İngilizlerin sayıca üstünlüğünden kaynaklanan endişelerini dile getiriyordu. Enver Paşa da Falkenhayn'ın görüşüne karşı idi. Öte yandan Alman ordusu genel karargâhı ise, Falkenhayn ile aynı görüşte olduğunu bildirmişti. Bu sırada Türkiye'de bulunan Alman generallerinden Liman Von Sanders ise, kendinden gayet emin bir şekilde "meydana gelebilecek başarısızlığın Almanya hesabına geçeceği kuşkusuzdur" diyerek, fikirlerinde kararlı olduklarını belirtiyorlardı²¹. Üstelik Filistin cephe komutanı bulunan Alman Von Kress de yağmur mevsiminden evvel taarruzdan yanadır. Doğrusu Falkenhayn ve Kress gerçeği görmüşlerdi fakat, Yıldırım Orduları ile Filistin'de harekete hazırlanırken, İngilizlerin Osmanlı orduları gelmeden harekete geçeceklerini kavrayamamışlardı. Şunu da belirtmek gerekirse, Falkenhayn'ın Filistin'de İngilizleri yendikten sonra Irak'a taarruz etmek fikri gerçekleştirilmesi mümkün olmayan bir düşünce idi. Irak'da yağmur mevsimi Mart ortasında idi. Filistin hareketini bitirip orduları Irak cephesine nakl etmek için en az altı aya ihtiyaç vardı. Bu planın tatbiki konması işte bu yüzden mümkün değildi.

Almanların bu dönemde Türk ordusunda üstünlük taslama yarışında olduklarını da ifade etmek gerekir. Yapılan askerî antlaşmalara göre Tür-

¹⁷ Gn.Kur. ATASE Yay. *Sina Filistin Cephesi*, s. 89.

¹⁸ Hüseyin Hüsnü Emir, *Yıldırım*, s. 56.

¹⁹ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 4/7302, Kls: 3221, Ds: H-78, F: 1-4, 1-8, 1-14, 1-15, 1-16.

²⁰ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 4/7302, Kls: 3221, Ds: H-81, F: 1-4, 1-5; Ds: H-74, F: 1-5.

²¹ Liman Von Sanders, *Türkiye'de Beş Sene*, İstanbul Matbaa-i Askeriye 1337, s. 164.

kiye'ye gelen her Alman zabıtine kendi ülkesindeki rütbeden iki rütbe fazla vererek onlara bir jest yapmak isteyen Osmanlı Harbiye Nezareti'nin bu tutumu onları iyice şımartmıştı. Falkenhayn'ın Yıldırım Ordular Grubu ile Filistin bölgesine gelmesinin ardından bu defa, 4.Ordu komutanı Cemal Paşa ile arasında bir komuta problemi ortaya çıktı. 4.Ordu komutanı sıfatı ile Sina - Filistin taraflarına hakim olan Cemal Paşa'nın emrine girmek istemeyen Alman generali için yeni bir formül geliştirilmesi gerekiyordu²².

Falkenhayn hazırladığı raporlar sonunda 1917 yılı Eylül ayı sonlarına doğru 7.Ordu birliklerini Filistin'e sevke muvaffak oldu. Yıldırım Orduları için alınan istikraz da Falkenhayn'a verildi. 8.Ordu da Von Kress'in emrinde aynı cephede bulunuyordu. Bu arada 4.Ordu kurmay başkanı Albay Ali Fuat (Erden Paşa) Bey, Falkenhayn'ı 8.Ordu komutanı Kress'i aracı yaparak Filistin harekâtından vazgeçirmeye çalışmışsa da başarılı olamamıştır. Bu sırada Cemal Paşa Filistin'de savunmaya, Von Kress mahdut hedefli taarruza, Falkenhayn ise kat'i sonuçlu taarruza taraftar idi²³. Bu gelişmeler olurken ordu komutanları endişelerini dile getirmekten çekinmemişlerdi. Nitekim bu sırada 7.Ordu komutanı bulunan Mirliva Mustafa Kemal Paşa, 2 Eylül 1917 tarihinde Enver Paşa'ya gönderdiği uzunca bir raporda Türk ordusunda yüksek komuta kademesine Almanların verilmesini şiddetle tenkit etmiş, bunun yakın gelecekte bir felakete sebep olacağını ifade etmişti²⁴. Nitekim, 7.Ordu komutanı Mustafa Kemal Paşa, Falkenhayn ile anlaşamıyordu. Bu anlaşmazlık Mustafa Kemal'in istifasına sebep oldu. Sonuçta Almanların isteklerini kabul eden Enver Paşa, Cemal Paşa ile Falkenhayn arasını da bulmaya çalıştı. Zaten Alman generali bu sırada isteklerinin yerine getirilmemesi durumunda, istifa ederek Almanya'ya dönme tehdidinde bulunmuştu. Bu arada Osmanlı ordusu harp

²² Gn.Kur. ATASE Arşivi: 1/6, Kls: 1137, Ds: 66, F: 80.

²³ Gn.Kur. ATASE Yay., *Sina Filistin Cephesi*, s. 97-110.

²⁴ Mustafa Kemal Paşa, Filistin cephesindeki bu gelişmeleri hoş karşılamadığı gibi durumun vahametini 20 Eylül 1917 tarihinde Halep'ten Başkomutanlık Vekaletine çektiği telgrafta uzun uzadıya dile getirmiştir. Bkz. Gn.Kur. ATASE Arşivi: Atatürk Arşivi, Kls: 33, Ds: 12-16/A, F: 19-38; ayrıca bkz. Hüseyin Hüsnü Emir, *Yıldırım*, s. 77-78; Nimet Arsan, *Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri*, c. I, Ankara Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü 1964, s. 1-8; Atatürk ile Falkenhayn arasındaki sürtüşme hakkında detaylı bilgi için bkz., Uluğ İğdemir, "I. Dünya Harbi'nde Atatürk'le Mareşal Falkenhayn Arasında Çıkan Anlaşmazlığa Dair Bazı Belgeler", *Belleten*, XXXIII/132, Ankara 1969, s. 505-515.

yılları boyunca bu ve buna benzer Alman subaylarının kaprisleri ile uğraşmak zorunda kalmıştı.

Osmanlı Genelkurmayı Sina-Filistin cephesindeki komutanlar arasındaki gerginliğin giderilmesinden yana bir tavır sergiledi. 30 Eylül 1917'de Sina cephesindeki kuvvetler Falkenhayn'ın emrine verilerek, Cemal Paşa'ya da yeni bir ünvan tevcih edilerek mesele hal edilmiş oldu. Buna göre²⁵;

a) Sina cephesi komutanlığı 8.Ordu adıyla yeniden düzenlenerek, komutanlığına Von Kress getirilecekti.

b) 4.Ordu komutanı Cemal Paşa, Suriye ve Batı Arabistan Genel Komutanı oldu. 4.Ordu komutanlığı 8.Kolordu komutanı Mersinli Cemal Paşa'ya verildi.

c) Kudüs Sancağının kuzey sınırına kadar olan Filistin bölgesi Falkenhayn'ın emrinde olacaktı. Irak'taki 6. Ordu da dahil olmak üzere 7 ve 8. Ordular da Alman generalinin emrine verilmişti.

Bu ana kadar olanları hatırlatmak gerekirse, Türk orduları 14 Ocak 1915'de Sina Cephesi'nde I.Kanal harekâtını tertip etmişler; 4 Şubat'ta tutunamayarak geri çekilmişlerdi. İkinci harekât 1916 Temmuz'unda icra edilmiş; fakat, bu da başarılı olmamıştı. Türk Orduları 1917 Ocak ayında Gazze - Birüssebi hattına çekilmişlerdi. 26 Mart tarihinde I.Gazze, 19 Nisan'da II.Gazze muharebelerinden galip çıkan Türk orduları Yıldırım Ordular Grubu'nun kuruluşundan sonra süratle ikmal faaliyetlerine atıldı. Bu ordular grubu denizden donanma ile desteklenirken; keşif, bombardıman, av ve taarruzî destek vazifesi yapmak üzere dört tayyare bölüğü tahsis edilerek hava desteği de sağlanmış oldu²⁶.

²⁵ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 1/6, Kls: 1137, Ds: 66, F: 80; ayrıca bkz. Gn.Kur. ATASE Yay., *Sina Filistin Cephesi*, s. 114-115.

²⁶ Gn.Kur. Harp Tarihi Başkanlığı Yay., *I. Dünya Harbi: Türk Hava Harekâtı*, c. IX, Ankara 1969, s. 189-195.

Öte yandan 30 Ekim 1917'de başlayan III.Gazze Savaşında İngilizler galip çıktılar²⁷ ve 7 Kasım'da Gazze'yi, 16 Kasım'da Yafa'yı işgal ettiler. İngiliz ilerleyişi karşısında tutunamayan Yıldırım Orduları Grubu sür'atle Filistin'den kuzeye doğru çekildi. Bu arada 9 Aralık 1917'de Kudüs düştü. İngiliz Komutanı Allenby, 9 Aralık 1917'de büyük bir merasimle Yafa kapısından Kudüs'e girdi. Allenby'nin, Kudüs'e girince Selahattin Eyyubî'nin mezarına çıkarak, oradakilere "Haçlı Seferlerini sona erdirdim" dediği rivayet olunur. İngiliz istihbaratının uydurduğu bir senaryo bu sırada hakikat olmuştu. Nil Nehri Filistin'e akıtıldığı zaman, Batı'dan gelecek peygamber Elnebi (Allenby), Türkleri Kudüs'ten çıkaracaktı. Allenby'yi Elnebi okuyan Araplar bir Hristiyan komutanı Peygamber derecesine çıkarmış oluyorlardı. Fakat bir gün Filistin'den kovulacaklarını bilmiyorlardı. Türk ordusu Kudüs'ü teslim ederken pek çok esir, malzeme, silah, araç ve gereç bırakarak çekilmek mecburiyetinde kalmıştı²⁸.

1917 Aralık ayında Cemal Paşa, İstanbul'a gidince Suriye-Filistin'de emir komuta Falkenhayn'ın istediği şekilde olmuş; kendisine kalmıştı²⁹. Öte yandan 1918 yılı başlarından itibaren Filistin Cephesi'ndeki harekât düşman için kesin sonuçlu oldu. Göreve geldiğinden bu yana başarısızlıklarla dolu bir kumandanlık örneği sergileyen Falkenhayn, Yıldırım Ordular grubu komutanlığından ayrılmak mecburiyetinde kaldı. Yerine 19 Şubat 1918'de bir başka Alman Generali olan Liman Von Sanders tayin edildi³⁰. Liman Von Sanders, Falkenhayn'ın aksine Filistin cephesinde müdafaadan yana idi³¹.

²⁷ Gn.Kur. ATASE Yay., *Sina Filistin Cephesi*, s. 121-157.

²⁸ Gn.Kur. ATASE Yay., *Aynı eser*, s. 438 vd.

²⁹ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, c. III/3, s. 130-131.

³⁰ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 4/11122, Kls: 3704, Ds: H-19, F: 1-16.

³¹ Jeduha L. Wallach'ın Liman Von Sanders Paşa hakkındaki ifadeleri şu şekildedir: "... Almanya'da bir kolordunun yönetimi için uygun görülmeyen biri, bütün Türk ordusunun yeniden teşkilini üzerine atacak... General Liman iyi kimseleri emrinde çalışmaktan korkutacak kadar Alman ordusunda isim yapmıştı. Onunla, herşeyden habersizler, coşkunlar, maceracılar ya da yüksek maaşa tamah eden kimseler (Türkiye'ye) gitti... Liman Paşa Kudüs'ü geri almak fikrindeydi ve bu amaçla mütemadiyen Almanya'dan kıt'alar istiyordu. Eline geçen birlikleri hiç faydası olmayan mahdut hedefli taarruzlarda eritiyor ya da öldürücü yaz sıcakında bitip tükenmez yürüyüşlerle yıpratıyordu." Bkz. *Bir Askeri Yardımın Anatomisi*, s. 249-250.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın İmzalanması

Filistin Cephesi'nde bulunan Osmanlı ordularının 1918 yılı Eylül ayı sonlarına doğru İngilizler karşısında tutunamayarak geri çekilmeleri, dönemin sadrazamı Mareşal Ahmet İzzet Paşa'nın ifadelerine göre, mütarekenin imzalanmasını kaçınılmaz bir hale getirmişti³². Büyük güçlülere ve ikmâl yetersizliğine rağmen inatla cephelerde direnen Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması'nı mecburen imzalamak durumunda kalmıştı³³. Savaşın son aylarına doğru sulh anlaşmasının bir an evvel imzalanması yolundaki istek ve temenniler hem resmî devlet erkânı, hem basın kuruluşları ve hem de halk tarafından meydanlarda söylenir olmuştu. Nitekim, bütün bu gelişmeler Osmanlı Devleti'ni ateşkes antlaşmasını imzalayacağı ortama doğru hızla sürükledi. "Mağlûp sulh isterse, galip onu önce kabul ettireceği mütareke şartları ile emrine bağlar" diyen Kâzım Karabekir Paşa'nın ifadesiyle, Osmanlı Devleti -bir yerde İngiltere'nin zorlaması sonucu-, Mondros Mütarekesi'ni imzalamakla her alanda taahhüt altına alınarak, eli kolu bağlı bir şekilde âdeta mecaliz bırakılmıştı³⁴.

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan Sonra Osmanlı Ordusu

Ateşkes antlaşmasının askerî bir dayanağa engel olmak yolundaki olumsuz özellikleri hemen kendini gösterdi. Mütareke şartları, Türklerin elinde hiçbir savunma imkânı bırakılmaksızın tatbik edilmek yolunda idi. Ancak Türklerin aleyhine gelişen bu durumlarda, yer yer direnme girişimleri de görülüyordu. Bu sırada İngilizler, Türk ordusunun tamamı ile lağvedilerek mütareke şartlarının kendi arzularına göre tatbikini sağlayacak kabinelerin kurulmasını destekliyorlar ve bu yüzden Türk siyaset sah-

³² Metin Ayışığı, *Mareşal Ahmet İzzet Paşa (Askerî ve Siyasi Hayatı)*, Ankara 1997, s. 161 vd.; Ahmet İzzet Paşa, *Feryadım*, c. II, (Yay. Hz. Süheyl İzzet Furgaç - Yüksel Kanar), İstanbul 1993, s. 27-28.

³³ David Fromkim, *Barışa Son Veren Barış Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı 1914-1918*, (Çev. Mehmet Harmancı), İstanbul 1994, s. 361-378.

³⁴ Kâzım Karabekir Paşa, *Paşaların Hesaplaşması, İstiklal Harbine Neden Girdik, Nasıl Girdik, Nasıl İdare Ettik*, (Yay. Hz. İsmet Bozdağ), İstanbul 1992, s. 30.

nesinde kendi sempatanlarına kapıların açılmasını istiyorlardı. Böylece dört yıl süren harbin sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile, ülkede bezginlik ve ümitsizlikle birlikte derin bir karamsarlık devri başladı³⁵. 25 Maddeden oluşan mütareke metnindeki hükümlere bakıldığında -ateşkes antlaşması olmasından dolayı- çoğunluğu askerî idi.

Bunun yanında, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın açık olmayan bir takım hükümleri de vardı. Nitekim, Osmanlı Hey'eti Mondros Mütarekesi'ni imza ederken, Boğazlar hariç olmak üzere, Osmanlı ülkelerinden hiç birisinin işgal edilmeyeceğine ve mütareke tarihindeki ileri hatlarımızın "mütareke hattı" olarak kabul edileceğine inanıyordu. Diğer taraftan mütarekenameyi, iki ordu arasındaki düşmanlığa son veren bir mukavele sayıyordu. İstanbul, İzmir, Musul, İskenderun, Adana, Antep, Maraş ve Urfa'nın işgalleri düşünülemezdi. Batum, Kars, Ardahan'ın boşaltılabilmesi ise kayıt ve şarta bağlanmıştı. Osmanlı idarecilerindeki bu inanç ve kanaate rağmen, İtilaf Devletleri, ateşkes antlaşması hükümlerine dayanarak 1 Kasım 1918 tarihinden itibaren Musul, İskenderun ile İstanbul ve Çanakkale Boğazları ve daha sonra Trakya ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerini işgal ettiler³⁶. Öte yandan, I.Dünya Harbi'nde maddî gücünden çok taşkın olarak birçok cephelerde ve daima sayıca çok üstün düşmanları karşısında dövüşüp, müttefiklerinin de tesiri ile mağlup olan Türk ordusunun, mütareke ile silah, teçhizat ve malzemesinin büyük bir kısmı elinden alınmaya başlandığı gibi, imparatorluğun Türk'ten gayri bütün unsurları birer emperyalist kucağına atıldı, yurt yer yer düşman birliklerince işgal edilerek, paylaşılmaya başlandı³⁷.

³⁵ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 1-3, Kls: 6, Ds: 25, F: 3, 4, 4/5; ATASE Arşivi: 1-1, Kls: 51, Ds: 198, F: 1, Âf nr: 295, 1 T. sani 1335; Ayrıca bkz. Gn.Kur. ATASE Başkanlığı, *Mondros Mütarekesi ve Tatbikatu*, Ankara 192, s. 29 vd.

³⁶ David Fromkin, *Aynı eser*, s. 371-372.

³⁷ Kemal Atatürk, *Nutuk*, c. I, (MEB YAY.) ANKARA 1987, S. 1-2.

**Mustafa Kemal Paşa'nın
Yıldırım Ordular Grup Komutanlığı Dönemi
(Mondros Mütarekesi Karşısındaki Tutumu)**

Mustafa Kemal Paşa, Liman Von Sanders'in İstanbul'a çağrılmasından sonra³⁸, yani Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı gün, Yıldırım Orduları Grup komutanlığına tayin edildi³⁹. Paşa, bu yeni görevine tayin olayını şu şekilde açıklar: "1334/1918 senesinin son aylarında bulunuyorduk. Bu sırada umum Yıldırım Ordular Grup Komutanlığı'nın bana verildiğine dair bir telgraf aldım. VII nci ordu komutanlık vekâletine kordorduk komutanlarından Ali Fuat Paşa'yı tayin ederek grup karargâhının bulunduğu Adana'ya hareket ettim (30 Ekim 1918).⁴⁰" Ordu komutanlığının üzerinde bir makam olmasından dolayı ordular grubu komutanlığına tayin edilmek Mustafa Kemal Paşa'yı mutlu etmiştir. O, büyük kuvvetlere komuta ederek ülkeye şerefli ve tarihî hizmetler görmek ümidiyle bir an önce yeni görev yerine ulaşmıştır. O Adana'ya ulaşır komutayı devraldıktan sonra, İstanbul ile vasitasız konuşmak, görüşlerini tatbik edebilmek için müsait bir zeminin doğduğu inancında idi⁴¹. Mustafa Kemal Paşa kendisini Arıburnu ve Anafartalar muharebelerinden tanıdığını belirttiği Liman Von Sanders'ten komutanlığı devraldıktan sonra kendisine gereken nezaketi göstermiştir. Fakat bunun yanında o, ordudaki Alman etkisinin mümkün olduğunca azaltılmasını istiyordu. Zaten bu yüzden de daha önceleri Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığı'nda bulunmuş olan General Falkenhayn ile hiçbir zaman anlaşmamıştı⁴².

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti, mütarekenin imzalanmasının ardından Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği telgrafta, ordunun Suriye'nin

³⁸ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 5-7815, Kls: 4522, Ds: 17 (H-15), F: 26, 32; **Harp Tarihi Vesikaları Dergisi (HTVD.)**, Sy: 27, Mart 1959, vesika: 690, 690-A, B, C; Ayrıca bkz. Liman Von Sanders, *Türkiye'de Beş Sene*, (Çev. EHUR), Dersaadet 1337, s. 301-302.

³⁹ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 5-7815, Kls: 4522, Ds: 17 (H-15), F: 26, 26-1; **HTVD**, Sy: 27, Mart 1959, vesika: 693-694; Ayrıca bkz. Seda, *Yıldırımın Akıbeti*, İstanbul Askerî Matbaa 1927, s. 296.

⁴⁰ Uluğ İğdemir, *Atatürk'ün Yaşamı*, c. I, (1881, 1918), Ankara 1988, s. 132.

⁴¹ Uluğ İğdemir, *Aynı eser*, s. 133.

⁴² Uluğ İğdemir, "Birinci Dünya Savaşı'nda Atatürk'le Mareşal Falkenhayn Arasında Çıkan Anlaşmazlığa Dair Bazı Belgeler", *Bulleten XXXIII/132*, (1969), s. 505-515; Ayrıca bkz. Ş. Süreyya Aydemir, *Enver Paşa*, c. III, s. 306-313; Mustafa Kemal Paşanın Mareşal Falkenhayn'a bu anlaşmazlık sırasında gönderdiği mektuplar için bkz. Sadi Borak, *Öyküleriyle Atatürk'ün Özel Mektupları*, İstanbul 1980, s. 95-126.

kuzeyine çekilmesi durumunda savunma vaziyeti alıp alamayacağını, bu sayede mütareke şartlarının değiştirilmesinin ve hafifletilmesinin mümkün olup olmadığını sormuş; mütareke şartları tebliğ olununcaya kadar uygun bir şekilde oyalanmasını istemişti⁴³. Mustafa Kemal Paşa bu telgrafa Halep'ten verdiği cevapta; Gâvur Dağları'nda tutunup müdafaa imkânı varsa da, meydanda toplanacak bir ordu kalmadığını, zabt u rabttan mahrum olan askerinin kendi bildiklerine her birinin bir tarafa kaçmakta olduklarını ve şehre İngiliz ordusunun öncü kuvvetlerinin girmiş bulunduğunu ve kendisinin de Katma-Kurtkulak ve Raco istikametine doğru geri çekilmekte olduğunu bildirdi⁴⁴, ilave olarak vekâleten idare edilmekte olan Harbiye Nazırlığının kendisine verilmesini Ahmet İzzet Paşa'dan rica etti⁴⁵. Ahmet İzzet Paşa ise, Mustafa Kemal Paşa'nın bu teklifini kabul etmeyerek, Harbiye Nazırlığının kendi uhdesinde bulunduğunu ifade ettikten sonra; "...barıştan sonra da dostluğumuzun devamını dilerim" şeklinde bir cevapla karşılık verdi⁴⁶. Öte yandan bu sırada Adana'da bulunan II. ve VII. Ordular Yıldırım Ordular Grup Komutanlığı emrine verildi. Bundan başka Hicaz Seferi Kuvvetleri ile Suriye'nin kuzeyinde bulunan kuvvetlerin bir kısmı da Mustafa Kemal Paşa'nın emrinde idi. Grup karargâhı olarak da Adana şehri seçildi⁴⁷. Yıldırım Ordular Gurup komutanlığını üstüne aldıktan sonra uygulamayı düşündüğü planı Mustafa Kemal Paşa şu şekilde açıklar: "Doğrudan doğruya elim altında bulunan kuvvetleri geçirdikleri bütün felaketlere rağmen hakiki kuvvet haline getirmek, tensik etmek, teşkil etmek, takviye etmek! Hicaz kuvve-i seferiyesini ve Maan'daki kuvvetlerini hiç de hesaba katmayı düşünmedim. Onların zaten esarete mahkûm olduklarını iki sene evvel Cemal ve Enver Paşalara anlatmıştım. Musul civarında bulunan VI. Orduyu istifade edilebilir bir halde görmek isterdim..."⁴⁸

⁴³ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 5-11122, Kls: 3707, Ds: 36, F: 20. Mustafa Kemal Paşa, Mondros Mütarekesi dönemindeki anılarını daha sonra röportaj halinde gazetelere anlatmıştır. Mondros mütarekesi karşısında düşünceleri için bkz. *Hakimiyet-i Milliye*, 5 Nisan 1926.

⁴⁴ Mevlan-zade Rifat, *Türkiye İnkılabının İcyüzü*, (Yay. Hz. Metin Hasırcı), İstanbul 1993, s. 193-194.

⁴⁵ Geniş bilgi için bkz. Metin Ayışığı, *Aynı eser*, s. 148-149; Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, c. I, İstanbul 1987 (Kastay Yay.), s. 200; "Atatürk" Maddesi, *İA*, c. I, s. 728; M. Kemal Paşa'nın telgraf metni için bkz. Kâzım Karabekir, *Paşaların Hesaplaşması - İstiklal Harbine Neden Girdik, Nasıl Girdik, Nasıl İdare Ettik*, s. 31-32.

⁴⁶ Sabahattin Selek, *Aynı eser*, c. I, s. 200.

⁴⁷ Falih Rifkî Atay, *Kemal Atatürk Anlatıyor*, İstanbul 1985, s. 86; "Atatürk", *İA*, c. I, s. 729.

⁴⁸ Uluğ İğdemir, *Aynı eser*, s. 134.

Yeni görevi esnasında da Mustafa Kemal Paşa, Harbiye Nezareti ile muhaberatı devam ettirdi. Bölgesinde gerekli güvenlik tedbirlerini aldıktan sonra, mütarekenin bazı maddeleri tefsir edilmesini isteyerek, Suriye sınırının nasıl tespit edileceğini, terhis meselesinin nasıl olacağını sadrazama yazdığı telgrafta soruyordu⁴⁹. Mustafa Kemal Paşa, maiyetindeki komutanlara gönderdiği emirde, mütareke hükümlerinin uygulanmasının bizim için daha ağır bir duruma gelmemesini sağlamak üzere gerekli tedbirlerin alınmasını isterken, Toros Tünellerinin Osmanlı Devleti için stratejik açıdan çok büyük öneme sahip olduğunu hatırlatarak elde tutulması gerektiğini ve terhis işlerinin geçiştirilmesi veya geciktirilmesini tavsiye ediyordu⁵⁰. Mustafa Kemal Paşa, 6 Kasım 1918 tarihli telgrafında Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'ya hitaben; Mütareke şartları arasında anlaşmazlıkları giderecek tedbirler alınmadan, orduların terhis edilmesi ve İngilizler'in her dediğine boyun eğilmesi durumunda İngiliz ihtiraslarının önüne geçmeğe imkân olmayacağını bildiriyordu⁵¹.

İngiliz ve Fransızların, Yıldırım Ordularının mukavemeti halinde, Adana ve İskenderun yöresini işgal edecekleri yolunda Osmanlı hükûmetine baskı yapmalarına rağmen Mustafa Kemal Paşa, bölgenin teslim ve tahliyesinden yana değildi⁵². Özellikle Halep bölgesindeki Arap aşiretlerini ve Nüvvap köyü şeyhini kendi yanına çekmek için bir takım tedbirler aldı⁵³. Öte yandan, Mustafa Kemal Paşa daha evvel (3 Kasım)

⁴⁹ *Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri* (ATTB), (Derleyen Nimet Arsan), Ankara 1963, s. 13-14; Y. Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, c. III/4, Ankara 1991, s. 764-765.

⁵⁰ *HTVD*, Sy: 27, Mart 1959, vesika: 714; M. Kemal Paşa bu sırada VII. Ordu komutan vekili bulunan Ali Fuat Paşa ile de gizlice haberleşerek mütareke karşısında neler yapabileceklerini öğrenmek istemişti. Bkz. Gn.Kur. ATASE Arşivi: 4-11122, Kls: 3707, Ds: 36, F: 20-5; Ayrıca bkz. *Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, s. 72-81.

⁵¹ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 1-1, Kls: 4, Ds: 16, F: 14; ATASE Arşivi: 1-105, Kls: 255, Ds: 1(1), F: 12-1; M. Kemal Paşa ayrıca, "... mütareke şartları meyanda sui telakkıyat ve tefehhümat izale edecek tedâbir itihaz edilmedikçe ordular terhis edecek ve İngilizler'in her dediğine boyun eğecek olursak İngilizler'in ihtiraslarının önüne geçmeğe imkân kalmayacaktır." diyordu. Bk. *HTVD*, Sy: 28, Haziran 1959, vesika: 736.

⁵² *HTVD*, Sy: 28, Haziran 1959, vesika: 715; *Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, s. 64-67, 77.

⁵³ Mustafa Kemal Paşanın VII nci ordu komutanı iken Halep civarında bulunan Nüvvap karyesi şeyhini kendi yanına çekmek amacıyla 221 altın tutarında kağıt parayı örtülü ödenekten verdiği 1920 yılında İstanbul hükûmetinin yaptığı soruşturmada anlaşılmaktadır. Ordu komutanlarına o dönemde örtülü ödenekten para harcama ruhsatı verildiğinden bu hususun sadece Harbiye Nezareti tarafından araştırılmasının doğru olacağı hükümlene varılmıştır. Bkz. *BOA*, *Harbiye Gelen* nr: 347045, 22 Nisan 1336/1920. Öte yandan Yusuf Hikmet Bayur ise eserinde olayı daha değişik bir şekilde anlatır ve 1917 yılı Ekiminde cereyan ettiğini belirtir. Bkz. *Atatürk Hayatı ve Eseri*, Ankara 1990, s. 136.

Ahmet İzzet Paşa'ya çektiği telgrafta; bölgenin kıyı şeridindeki torpillerin bahriye müfrezesi oluşturarak toplanacağını, esirler ve Ermenilerin nakli için tedbirler alınacağını, kadroları en genç efrattan doldurmak üzere kuvvetli bir fırka teşkili ve jandarmayı da takviye ettireceğini, fazla malzeme vs.nin Toroslar'ın kuzeyine aktarılacağını, terhise tabi tutulacak kuvvetlere ait silah, cephane vb. gibi tehzizatın toplanıp depolanacağını ifade ettikten sonra, bunların nakli konusunda İstanbul'dan yardım talebinde bulunacağını da belirtmişti. Bu sırada Mustafa Kemal Paşa, Sadrazam ve Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşa'ya birbiri ardınca gönderdiği telgraflarla son derece açık ve kesin ifadeler kullanarak uyarılarda bulunmaya çalışıyordu⁵⁴. Bu telgraflardan anlaşıldığına göre, Mustafa Kemal Paşa, İskenderun bölgesinin işgaline engel olabilmek için elinden gelen her türlü tedbire müracaat ediyordu. Öte yandan Ahmet İzzet Paşa, Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği 6 Kasım 1918 tarihli telgrafı ile İstanbul'daki İngiliz Amirali Galthorpe'un, İskenderun ve çevresinin mukavemetsiz teslim edilmesi istediğini bildirdi. İngilizlerin aşırı istekleri karşısında direnmekten yana olan Mustafa Kemal Paşa ise, emri altındaki kuvvetlerin takviye edilmesi halinde bütün felaket ve sıkıntılara rağmen, Türk milletinin sesini duyurmanın mümkün olabileceğini ifade ediyordu⁵⁵. Diğer taraftan hükümet üzerinde İngiliz baskısının giderek artması, Ahmet İzzet Paşa'nın Mustafa Kemal Paşa'ya mütarekenin uygulanması yolunda gönderdiği telgraflarının sıklaşmasına sebep oldu⁵⁶. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, İngilizlerin İskenderun'da karaya asker çıkarmaları halinde mukavemet edileceğini ifade ettikten sonra, mütarekenâmede bu tür hareketlere cevaz verecek bir madde bulunmadığını⁵⁷, hatta 5 Kasım tarihinde maiyetindeki birlik komutanlarına verdiği gizli emrinde gerekirse silahla karşı koyabileceklerini de bildirmişti⁵⁸.

⁵⁴ HTVD, Sy: 27, Mart 1959, vesika: 714; Ayrıca bk. Y. Hikmet Bayur, *Atatürk Hayatı ve Eseri; Doğumundan Samsun'a Çıkışına Kadar*, Ankara 1990, s. 180-181.

⁵⁵ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 1-1, Kls: 51, Ds: 203, F: 7; Ayrıca bkz. Falih Rifkî Atay, *Çankaya*, İstanbul 1980, s. 146-150.

⁵⁶ HTVD, Sy: 27, Mart 1959, vesika: 705, 710-A, B, C; Sy: 28, Haziran 1959, vesika: 731, 739.

⁵⁷ HTVD., Sy: 28, Haziran 1959, vesika: 719-720.

⁵⁸ HTVD., Sy: 28, vesika: 735; Y. Hikmet Bayur, *Atatürk Hayatı ve Eseri*, s. 184-185; Ayrıca bkz. Aynı yazar, *Türk İnkılabı Tarihi*, III/4, s. 768.

Halbuki Osmanlı hükûmeti, işgalcilere -özellikle İngilizlere- karşı sert davranılmasını sakıncalı görüyor; onlara karşı hoşgörülü olmanın barış konferanslarında Osmanlı Devleti lehine bazı çıkarlar sağlanmasına hizmet edeceğini düşünüyordu. Nitekim, Ahmet İzzet Paşa, protestolarla bu baskıların belki azaltılabileceği kanaatinde idi⁵⁹. İngilizler ise bu sırada Halep taraflarındaki kuvvetlerine erzak nakledebilmek için İskenderun yolunu kullanmakta ısrar ediyordu. Ahmet İzzet Paşa, İngilizlerin bu yolu kullanmalarını müsaıt karşılarken, Mustafa Kemal Paşa buna karşı çıkıyor ve İngilizlerin asıl maksadının VII.Ordunun geri çekilme yollarını kesmek olduğunu belirttiikten sonra, İngilizler lehine verilecek emirlerin hiç birini yerine getirmeyeceğini ifade ediyordu. Paşa, eğer bu tutumu hükûmet tarafından hoş görülmez, İngilizler lehine kararlar verilirse, yerine başka bir komutanın tayin edilmesini istiyordu⁶⁰. Nitekim, yukarıdaki gelişmelerden endişe duyan Harbiye Nezareti bunun bir problem haline gelmesini önlemek amacıyla 7 Kasım 1918 tarihinde Yıldırım Ordular Grubu ile VII.Ordu karargâhını lağvetti. Mustafa Kemal Paşa ise Harbiye Nezareti emrine verildi⁶¹.

Mustafa Kemal Paşa'nın karşı çıkmasına rağmen, Osmanlı Hükûmeti, Amiral Galthorpe'un İskenderun'un mukavemetsiz teslimi yolundaki notasına ister istemez uymak mecburiyetinde kaldı. Aksi halde, İngilizlerin Suriye-Filistin ordusu komutanı General Allenby bu bölgeleri zorla işgal edebileceğini bildirmişti. Ahmet İzzet Paşa, İngilizlere karşı koyacak gücümüzün olmadığını ifade ederek İskenderun'un teslimini -kendince uygun bulmuş ve İskenderun'a bu yolda bir telgraf çekmişti. 9 Kasım 1918 tarihinde İngilizler İskenderun şehrini mukavemetsiz olarak teslim aldı. İtilaf Devletleri'nin mütareke hükümlerini hiçe sayan bu tutumları karşısında şaşkına dönen hükûmet, birbiriyle çelişen emir ve telgraflar yağdırarak içinde bulunduğu keşmekeş ortamının vahametini sergiliyordu. Öte yandan

⁵⁹ HTVD., Sy: 28, Haziran 1959, vesika: 721.

⁶⁰ HTVD., Sy: 29, Eylül 1959, vesika: 743.

⁶¹ BOA. DÜİT., Ds: 77-3, F: 40; BOA.BEO., Harbiye Gelen: 340546; Gn.Kur. ATASE Arşivi: 5-3516, Kls: 327, Ds: 3(8), F: 10; HTVD., Sy: 29, Eylül 1959, vesika: 745, 745-a, b; 746. Bu sırada II. Ordu karargâhı da lağvedilmiştir.

hükûmetin, terhis için verdiği emre uyulduğu takdirde elde mevcut silah, hayvan, malzeme, teçhizat vs.yi muhafaza edecek tek bir fert bile kalmamış olacaktı⁶². Öte yandan İskenderun ve civarının kaybından dolayı suçlanan Mustafa Kemal Paşa,⁶³ gayet soğukkanlı bir şekilde bu isnat ve inancın yersiz olduğunu, şehrin teslim edilmesi yolunda hükûmetten emir aldığını belirtiyordu⁶⁴. Paşa, 8 Kasım'da Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti karargâhına gönderdiği telgrafta, karargâhtan gelen emir üzerine İskenderun'u bırakmak zorunda kaldığını bildiriyordu⁶⁵. Bundan sonra Mustafa Kemal Paşa, hükûmet merkezi ile yaptığı telgraf görüşmelerinde verilen tavizleri tenkit ediyor; böyle giderse memleketin binbir türlü entrika ve istilaya maruz kalacağını izah etmeye çalışıyordu. Paşa, bu acz ve zafiyetin bir an evvel tamamen ortadan kaldırılmasını istiyordu⁶⁶.

Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı'nın lağvedildiğini belirten irade, Mustafa Kemal Paşa'ya 10 Kasım 1918'de tebliğ edildi⁶⁷, bunun üzerine Paşa, emrindeki birlikleri II.Ordu komutanı Nihat Paşa'ya terkederek aynı günün akşamı Adana'dan trenle İstanbul'a hareket etti⁶⁸. Öte yandan Mustafa Kemal Paşa, Adana'dan İstanbul'a dönerken Antep eşrafından Ali Cenânî Bey'e rastlamış ve ona teşkilat kurmasını öğütleyerek silah, malzeme vs.yi temin ettireceğini söylemiş ve böylece Antep savunmasının temelini de atmıştı. Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandıktan sonra, Adana'dan hareketle 13 Kasım 1918'de İstanbul'a gelen Mustafa Kemal Paşa, ülkenin içinde bulunduğu kötü şartlardan kurtulabilmesi için siyasî yollardan çözüm aramanın faydalı olacağına inanıyordu. O İstanbul'a ge-

⁶² HTVD., Sy: 28, Haziran 1959, vesika: 718.

⁶³ Ahmet İzzet Paşa, hatıralarında Filistin ric'atını büyük bir hezimet olarak yorumlar ve bunun müsebbibi olarak da M. Kemal Paşa'yı gösterir. Bkz. *Feryadım*, c. II, s. 28-29; bir başka kaynağa göre de, M. Kemal'in devamlı karşı çıkışlarını ima ederek, Ahmet İzzet Paşa'nın; "... bu gibiler yüzünden barışın yapılması mümkün değildir." ifadesini kullandığını belirtiyor. Bu zihniyet, mütareke döneminin genel psikolojisini gözler önüne sermesi bakımından önemlidir. Bkz. Y. Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, c. III/4, s. 770-771.

⁶⁴ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 1-1, Kls: 4, Ds: 16, F: 22, 22-2; ATASE Arşivi: 1-1, Kls: 51, Ds: 203, F: 9.

⁶⁵ Gn.Kur. ATASE Arşivi: 1-1, Kls: 4, Ds: 16, F: 27; ATASE Arşivi: 1-1, Kls: 51, Ds: 203, F: 10.

⁶⁶ Hikmet Bayur, *Atatürk Hayatı ve Eseri*, s. 186-187.

⁶⁷ OA. BEO., Harbiye Gelen: 340546.

⁶⁸ *Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, s. 80 vd. Atatürk, bu olayı anılarında şöyle anlatır: "Bir gün İzzet Paşa tarafından makine başına davet edildim. Kendisi kabineden istifa ettiklerini bildirdikten sonra benim İstanbul'da bulunmaktığımı minasip olacağını söyledi. Ben bu imadan İstanbul'da buharanlı vaziyetler geçirdiğini anlayarak zaten kumanda ettiğim gurup lağvedilmiş olduğundan İstanbul'a hareket ettim." Bkz., Uluğ İğdemir, *Aynı eser*, s. 148.

İşinden, 1919 yılı Nisan ayına kadar geçen beş aylık süre içinde çeşitli temaslarda bulundu. Mustafa Kemal Paşa, İtilaf Devletleri donanmasının İstanbul'a girdiği gün, yani 13 Kasım 1918 sabahı Haydarpaşa Garı'na varmıştı. Kendisini karşılayan arkadaşı Doktor Rasim Ferit ile birlikte Haydarpaşa'dan Kartal istimbotu ile karşıya geçmiş, bu sırada boğazda bulunan gemilerin arasında Yunanlıların meşhur Averof zırhlısını da görünce bundan müteessir olmuş ve arkadaşına hitaben "Hata ettim. İstanbul'a gelmemeli idim. Ne yapıp yapıp Anadolu'ya dönmenin çaresine bakmalı!" demiştir⁶⁹. Bu arada meşhur olan "Geldikleri gibi giderler" sözünü söylemiştir. Karşıya geçtikten sonra Beyoğlu'ndaki evine giden Paşa, daha sonra Ahmet İzzet Paşa'yı aramaya koyuldu. İlk işi Paşa'yı bulmak ve bir aylık sadareti esnasında işlenen hataları söyleyerek, ilerisi için alınacak yeni tedbirler üzerinde konuşmak oldu⁷⁰. Nitekim, Mustafa Kemal Paşa, mütareke hükümlerinin doğurabileceği feci akıbetleri gözönüne koymak ve bütün kayıtlara rağmen düşmanlar elinde oyuncak olmamak için, Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'ya her defasında telgraflar göndererek görüşlerini bildirmişti. Mustafa Kemal Paşa, ayrıca mütareke hükümlerinin, millet menfaatlerine uygun bir şekilde tatbikini esas tuttuğundan güneyde millî sınırların elde bulundurulmasını ve barış görüşmelerinde arkamızı dayayabileceğimiz bir gücün, yani ordunun bulunmasını istiyordu. Nitekim bu sırada muhalefetin keskin çıkışları, hükûmetin İttihatçılıkla suçlanması, diğer taraftan Padişah Vahdettin'in bütün otoriteyi tek elde toplamak istemesi ve diğer bir takım olumsuz gelişmeler Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'nın nüfuzunu kırmış, 8 Kasım 1918 tarihinde istifasına sebep olmuş⁷¹; yeni kabineyi Ahmet Tevfik Paşa, padişahın da onayını aldıktan sonra 11 Kasım 1918'de kurmuştu⁷².

⁶⁹ Uluğ İğdemir, *Aynı eser*, s. 148.

⁷⁰ "Atatürk" Maddesi, *İA.*, c. I, s. 730.

⁷¹ *İkdam* nr: 7811, 10 T.Sani 1918; *Vakit* nr: 377, 10 T.Sani 1918. Öte yandan Ali Fuat Türk-geldi, Ahmet Özzet Paşa'nın istifasının padişah üzerinde meydana getirdiği tesirden bahsederken son derece heyecanlı olduğunu ifade ettikten sonra; "... Onların yaptıkları muameleye karşı bu iyi bir darbe oldu. İkinci darbeyi hem de daha şedit olmak üzere bugün indirdim. Beni kanun-ı eşasıyla ihlal ile itham etmek istiyorlar." diyordu. Bkz. *Görüp İştiklerim*, İstanbul 1984, s. 162; Ahmet İzzet Paşa'nın istifası hakkında meydana gelen gelişmeler hakkında geniş bilgi için bkz., Metin Ayışığı, *Aynı eser*, s. 189-191.

⁷² *TV.*, nr: 3392, 3407, 12, 30 Kasım 1918; Ahmet İzzet Paşa hatıralarında sadaretinin 25 gün gibi kısa sürdüğünü izah ettikten sonra rahatsızlığından dolayı istifa etmek zorunda kaldığını açıklar. Bk. *Feryadım*, c. II, s. 32-42.

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'daki faaliyetlerinde esas olarak hükûmet kurmak, olmazsa kurulacak hükûmete Harbiye Nazırı olmak, ya da mebus olarak meclise girmek arzusunda idi. O, bu faaliyetleri sırasında ayrıca İttihat ve Terakki Cemiyeti yetkilileri ile yakınlaşmayı, Meclis-i Meb'usân eski reisi Ahmet Rıza Bey'le temas kurmayı düşündüğü gibi, dönemin önde gelen asker-devlet adamlarından Ahmet İzzet Paşa ile de temasa geçmek niyetinde idi⁷³. Mustafa Kemal'in bu düşüncelerini uygulamaya koyması mümkün olmadı. Bu dönemdeki faaliyetlerini bilahare Falih Rıfkı'ya anlatan Mustafa Kemal Paşa: "...Ağır ve kat'i bir kararın doğruluğuna inanmak için vaziyeti her köşesinden mütalaa etmek, tereddüde yer bırakmamak, başka ihtimal kalmadığına inanmak için mütareke esnasında dört-beş ay (13 Kasım 1918-16 Mayıs 1919) İstanbul'da kaldığımı" belirtmişti⁷⁴.

Mustafa Kemal Paşa, 13 Kasım 1918 tarihinden 30 Nisan 1919 tarihinde yeni görevi olan IX.Ordu Kıt'aatı Müfettişliği'ne atanana kadar ülkenin siyasî yollardan, özellikle kendisinin Harbiye Nazırı olarak içinde bulunacağı bir hükûmet sayesinde kurtarılabilceğine inancıyla bu uğurda çalışmalarında bulunmuştu⁷⁵. İstanbul'daki bu faaliyetleri bir netice vermedi ve bir müddet sonra da Samsun'a müfettişlik görevi ile gitti.

Mustafa Kemal Paşa'nın, İstanbul'da bulunduğu sırada bir diğer faaliyeti de İtilaf Devletleri temsilcileri ile görüşmelerde bulunarak çözüm yolları aramaktı. O, basın yoluyla fikirlerini açıklarken G. Jaeschke'ye göre, görünüşte İngilizler'den yana bir tavır sergileyerek onların şüphelerinden uzak durmayı planlamıştı. Paşa, 17 Kasım 1918'de Minber'de, 18 Kasım 1918'de Vakit'de yayımlanan mülakatında; İngilizler'in Osmanlı Milleti'ne gösterdiği iyiniyet ve dostluktan uzun uzun bahsetti⁷⁶. Kısaca bu

⁷³ Sina Akşin, *Aynı eser*, s. 125-133.

⁷⁴ Falih Rıfkı Atay, *Atatürk'ün Bana Anlattıkları*, İstanbul 1955, s. 97.

⁷⁵ Bu konuda Enver Paşa'dan sonra Teşkilat-ı Mahsusa'nın lideri olan Hüsamettin Ertürk de geniş açıklamalarda bulunur. Geniş bilgi için bkz. Hüsamettin Ertürk, *Millî Mücadele Senelerinde Teşkilat-ı Mahsusa*, (Hz. Em. Gen. Tevfik Apay) Daktilo edilmiş metin, Ankara 1975, Gen.Kur. ATASE Başkanlığı Kütüphanesi nr: II. D. H. 201.

⁷⁶ Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, s. 99; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, c. III, (1961), s. 1.

dönemde Mustafa Kemal Paşa tarafından, memleketin kurtuluşu için her türlü çareler arandı. O, İngiliz casusu Rahip Frew'le de temas kurdu⁷⁷. İngilizlerle münasebetleri dikkatle sürdüren Mustafa Kemal, saray ve çevresiyle olan ilişkilerinde de dikkatli davranıyordu. Nitekim, bu sırada İstanbul'da yönetimin karşı olduğu şeylere kendisinin de karşı olduğunu gösteriyor ve siyasî taktikler sergiliyordu. Öte yandan daha önceki yıllarda kazandığı bir takım askerî başarılar haklı olarak çevresinin genişlemesini sağlıyordu. Bu arada belirtmek gerekirse, kendisi, bir süreden beri fahri yaver sıfatına sahip idi⁷⁸. Diğer taraftan Çanakkale'deki başarısından dolayı herkesçe tanınmış, şöhretli bir subaydı. Hükûmet yetkililerinin gözünde Mustafa Kemal Paşa doğru, dürüst, vatanperver ve güçlü bir kurmaydı; bu açıdan onların Mustafa Kemal'e güveni sonsuzdu⁷⁹. İşte bu durumu çok iyi değerlendiren Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'da kaldığı süre içinde bir kaç kez (15 Kasım, 29 Kasım ve 20 Aralık 1918 tarihlerinde) padişah ve diğer hükûmet yetkilileriyle görüşme fırsatı buldu⁸⁰. Öte yandan Paşa'nın İttihat ve Terakki Cemiyeti, Almanya ve Enver Paşa karşıtı olması, hükûmet çevresi tarafından da büyük destek görmesine neden olmakta idi⁸¹. Tabiatıyla, Mustafa Kemal Paşa'nın yukarıda izah edilmeye çalışılan tasarı ve düşünceleri çok ince düşünülmüş fikirlerdi. O, bu taktiklerinin bilahare zararını değil, faydasını gördü.

Sonuç

Karargâhı Almanlardan kurulu olan Yıldırım Orduları Grubu, memleketin ve Türk ordusunun yabancıları idi. Bu karargâhın, Suriye'de Alman nüfuz ve himayesini kuvvetlendirmek yolundaki gayretleri, Türkler açısından hem sevk ve idare alanındaki çabaları aksatıyor ve hem de Almanlara duyulan güveni sarsıyordu. Haberleşmede de dil probleminden dolayı aksamalar oluyordu.

⁷⁷ Jaeschke, *Aynı eser*, s. 97; Ş. Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, c. I, (1969), s. 372.

⁷⁸ Mustafa Kemal Paşa 23 Eylül 1918 tarihli irade ile "yaverân-ı hazret-i şehriyari"liğe getirildi. Bkz. BOA.BEO., Harbiye Giden nr: 340052.

⁷⁹ Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, c. I, s. 233-235.

⁸⁰ Sina Akşin, *Aynı eser*, s. 125-133.

⁸¹ Jaeschke, *Aynı eser*, s. 97.

Filistin Muharebeleri, kaderini yabancı eline teslim eden bir ordunun uğrayacağı feci akıbeti göstermesi bakımından son derece önemlidir. Bu savaşta şu husus çok açık anlaşılmıştır: Almanlar gerçekten de Osmanlı Devletinin müttefiki olarak Filistin'e gelmediklerini; aslında, "Ortadoğu'da nasıl hakimiyet kurar ve bu bölgenin zenginliklerine kavuşabiliriz" düşüncesi ile geldiklerini göstermişlerdi. Karargahlarındaki tavır ve uygulamaları ile de Türklerin fikirlerine pek değer vermedikleri hissettirmişlerdi. Hatta savaşın sonuna doğru da Arapları para vs. ile kendi saflarına çekmek için çaba sarf etmişlerdi. Böylece Almanlar bu uygulamaları ile, Filistin Cephesi'ni açarak Avrupa'daki mücadeleyi Osmanlı topraklarına aktarmak düşüncesinde olduklarını da açığa vurmuş oluyordu. Aslında, Galiçya Cephesi'ne Osmanlı ordularının gönderilmesinin sebebi de bu doğrultuda algılanmalıdır. Türkler müttefiklerine bu harpte içten gelen bir samimiyetle bağlılıklarını bildirmişlerken⁸², Almanlar ise daima iktisadî-siyasî çıkarlar çerçevesinde gelişmeleri değerlendirmişlerdir.

Filistin harekâtı sonunda Türkler, sayı kesin olmamakla birlikte bu cephede İngilizlere 75.000 esir, 360 top, 300 makineli tüfek, 210 kamyon, 44 otomobil bırakmak zorunda kalmışlardı. Bilançosu oldukça ağır olan bu harekât sonucu, Mısır'a ulaşarak Süveyş Kanalı'na hakim olmak bir yana, Antep'e kadar düşmanın ilerleyişi bir türlü durdurulamamıştır. Başarısızlığı kabullenmek istemeyen Falkenhayn'ın hataları yüzünden, Osmanlı orduları bu savaşlarda büyük kayıplar vermiştir. Yıldırım Ordular Gurubu'nda kurmay başkanlık görevinde bulunmuş subaylardan biri olan Hüseyin Hüsnü Emir (Erkilet), Filistin Cephesi'ndeki olayları anlattığı eserinin sonunda kaderin değiştirilmesinin mümkün olmadığı anlamına gelen bir deyim kullanırken şu ifadelere de yer verir: "1917'deki hatalarımız Filistin'e, 1918'dekiler de Suriye'ye mâl oldu."⁸³

⁸² Hüseyin Hüsnü Emir, eserinde Almanlara gösterilen misafirperverlikten bahsederken şunları yazmaktadır: "Bilahare işittim ki, gurup karargâhı Almanya'ya avdet ederken İstanbul'da izzet ü ikram edilmişler ve nişan dahi almışlardır. Bizi idare için ecnebilere davet etmek büyük bir hata idi; fakat, hüsn-i muamele de hem vazife ve hem de mukteza-yı necabetimizdendi.", *Yıldırım*, s. 338.

⁸³ Hüseyin Hüsnü Emir, *Yıldırım*, s. 342.

Mütarekenin imzalandığı gün, Yıldırım Ordular Gurup Komutanlığı'na atanan Mirliya Mustafa Kemal Paşa, Filistin harekâtını icra eden bu son ordu kalıntılarını bir araya topladıktan sonra Halep'in kuzeyine çekilmeyi başarmıştı. İşte Mustafa Kemal Paşa'nın kuzeye çekmeyi başardığı bu kuvvetler, bir yıl sonra başlayacak olan Türk İstiklal Mücadelesi'nin Güney Cephesi'ndeki çekirdek kadrosunu oluşturacak olan birlikler idi.

Yıldırım Ordular Gurubu'nun son komutanı olan Mustafa Kemal Paşa, Mondros Mütarekesi karşısında son derece ihtiyatlı davranarak, Filistin hezimetinden sonra elde kalan son ordu kalıntısını daha da Kuzey'e çekmek için büyük çabalar sarf etti. Orduların terhis edilmesi konusunun gündemde olduğu bir sırada o, elde mevcut kuvvetleri mümkün olduğunca silah ve teçhizatı ile Kuzey'e çekti. Mütarekenin imzalandığı o kargaşa döneminde Harbiye Nazırlığı gibi aktif bir göreve talip olan Mustafa Kemal Paşa'nın bu istekleri ne yazık ki, dönemin sadrazamı tarafından uygun bulunmadı. 13 Kasım 1918 tarihinden 16 Mayıs 1919 tarihine kadar İstanbul'da kalarak memleketin genel durumunu yakın arkadaşlarıyla kritik eden Mustafa Kemal Paşa, bilahare ülkesinin ve kendisinin de kaderini değiştirecek olan kutsal yolculuğa çıkarak Türk İstiklal Mücadelesi'ni başlattı.

ÖZET

XIX. Asrın sonlarına doğru II. Abdülhamit ve Wilhelm'in kişisel gayretleri ile başlayıp zamanla giderek artan Türk-Alman dostluğu, I. Dünya Savaşı öncesinde bir ittifak bloğunun kurulması ile sonuçlandı. Osmanlı Devleti, 2 Ağustos 1914 tarihinde Almanlarla açık-gizli antlaşmalar yaparak, I. Dünya Savaşı'na yorgun, bitkin, ekonomik ve malî yönden sıkıntı ve bunalımlar içerisinde, mânevî bakımdan ise yıpranmış, bütün gücü tükenmiş ve huzursuz bir vaziyette girmişti.

Savaşın ikinci yılında Bağdat Cephesi'nin düşmesi, Alman ekonomisinin sekteye uğramasına neden olabilecek bir sonuç doğurdu. Çünkü Ortadoğu coğrafyasında petrolün en yoğun olduğu yer Irak bölgesi idi. Bağdat'ı geri almak amacıyla Irak Cephesi'nde teşkili düşünülen Yıldırım Ordular Gurubu, daha sonra bir strateji değişikliğine gidilerek Filistin cephesine kaydırılmış ve Alman Generallerinden Falkenhayn bu ordular gurubunun komutanlığına atanmıştır.

Filistin Muharebeleri, mukadderatını yabancı eline teslim eden bir ordunun uğrayacağı akıbeti göstermesi bakımından son derece önemlidir. Bu savaşta şu husus çok açık anlaşılmıştır: Almanlar gerçekten Osmanlı Devleti'nin müttefiki olarak Filistin'e gelmemişlerdi. Almanlar, aslında Ortadoğu'da nasıl hakimiyet kurar ve bu bölgenin zenginliklerine kavuşabiliriz düşüncesi ile geldiklerini göstermişlerdi. Karargahlarındaki tavır ve uygulamaları ile de zaten Türklerin fikirlerine pek değer vermedikleri görülmekte idi. Nitekim 1917 yılında başlayan Filistin geri çekilmesi 1918 yılı Ekim sonlarına kadar devam etti.

Mustafa Kemal Paşa, Liman Von Sanders'in İstanbul'a çağrılmasının ardından, yani Mondros Mütarekesinin imzalandığı gün, Yıldırım Orduları Grup komutanlığına tayin edildi. Mustafa Kemal Paşa, ordudaki Alman etkisinin mümkün olduğunca azaltılmasını istiyordu.

Osmanlı Genelkurmayı, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından Mustafa Kemal Paşaya gönderdiği telgrafta, ordunun Suriye'nin ku-

zeyine çekilmesi durumunda savunma vaziyeti alıp alamayacağını, bu sa-
yede mütareke şartlarının değiştirilmesinin ve hafifletilmesinin mümkün
olup olmadığını sormuş; mütareke şartları tebliğ olununcaya kadar uygun
bir şekilde oyalanmasını istemişti. Mustafa Kemal Paşa, maiyetindeki ko-
mutanlara gönderdiği emirde, mütareke hükümlerinin uygulanmasının
bizim için daha ağır bir duruma gelmemesini sağlamak üzere gerekli ted-
birlerin alınmasını isterken, Toros Tünellerinin Osmanlı Devleti için stra-
tejik açıdan çok büyük öneme sahip olduğunu hatırlatarak elde tutulması
gerektiğini ve terhis işlerinin geçiştirilmesi veya geciktirilmesini tavsiye
ediyordu

Mütarekenin imzalandığı gün, Yıldırım Ordular Gurup Komutanlığı'na
atanan Mirliha Mustafa Kemal Paşa, Filistin harekâtını icra eden bu son
ordu kalıntılarını bir araya topladıktan sonra Toros Dağlarının kuzeyine çe-
kilmeyi başarmıştı. İşte Mustafa Kemal Paşa'nın kuzeye çekmeyi başardığı
bu kuvvetler, bir yıl sonra başlayacak olan Türk İstiklal Mücadelesi'nin
Güney Cephesi'ndeki çekirdek kadrosunu oluşturacak olan birlikler idi.

Bu bildiride, kısaca Yıldırım Ordular Gurubu'nun kuruluşu, amacı, fa-
aliyetleri anlatıldıktan sonra, Mondros Mütarekesinin imzalanması ve Mus-
tafa Kemal Paşa'nın Yıldırım Ordular Gurup Komutanlığı'na getirilmesi ve
mütareke karşısındaki tutum ve davranışları izah edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Paşa, Yıldırım Ordular Grubu,
Filistin, Birinci Dünya Savaşı, Türk ordusu.

ABSTRACT

Turkish and German friendship which began towards the end of nineteenth century and has developed gradually in the course of time resulted in the foundation of a block of alliance before the First World War. The Ottoman State made open and secret agreements with Germans on August 2, 1914 and entered the First World War as tired, exhausted, depressive from the economic point of view and worn out, powerless and uneasy from the moral point of view.

The fall of Baghdad Front in the second year of the War created a result which may interrupt the German economy, because it was Iraq region where oil was in greatest amount. The Lightning Army Group (Yıldırım Ordular Grubu) which was thought to be formed in Iraq Front in order to recover Baghdad was, later, removed to Palestine Front and Falkenhayn, one of the German Generals, was appointed to the commandership of this army group.

Palestine Battles are very important, because they shows the end of an army which delivered its fate to foreign hands. This matter was understood very clearly at these battles: Germans had not really come to Palestine as the ally of Ottoman State. In fact, Germans showed that they had come with the idea of ruling over the Middle East and of obtaining rich resources of that region. It seemed from their attitudes and applications in the headquarters that they were already not paying attention to Turks' ideas. Thus, the withdrawal from Palestine which started in 1917 continued until the end of October, 1918.

Mustafa Kemal Pasha, after the recall of Liman Von Sanders to Istanbul, that is, on the day when Mudros Armistice was signed, was appointed to the Commandership of Lightning Army Group. Mustafa Kemal Pasha wanted German influence in the Turkish Army to be reduced as far as possible.

Ottoman General Staff, by sending a telegraph to Mustafa Kemal Pasha, after the signing of Mudros Armistice, asked him whether the army

would be able to take a defensive position if it withdrew to the north of Syria or not and whether it was possible to provide the change and the lightening of conditions of the Armistice in this way or not. Ottoman General Staff wanted him to loiter appropriately until conditions of the Armistice was transmitted. Mustafa Kemal Pasha, sending a decree to the commanders under him, wanted the necessary measures to be taken in order to prevent the application of articles of the Armistice to become heavier for us and reminding the great strategical importance of Taurus Tunnels for Ottoman State, advised these tunnels to be kept in reserve and demobilizations to be delayed.

Mustafa Kemal Pasha, Major General, appointed to the Commandership of Lightning Army Group when the Armistice was signed, succeeded to withdraw to the north of Taurus Mountains after gathering these last remains of the army which executed Palestine Operation. These forces which Mustafa Kemal Pasha succeeded to withdraw to the north were the units which would form the cadre in the southern front of Turkish War of Independence which would begin after a year.

In this paper, after summarizing the foundation, the aim and the activities of Lightning Army Group, the signing of Mudros Armistice and the appointment of Mustafa Kemal Pasha to the Commandership of Lightning Army Group and his attitude against the Armistice will be explained.

Key Words: Mustafa Kemal Pasha, Lightning Army Group, Palestine, First World War, Turkish Army.